

АЗƏРБАЙҤАН КОММУНИСТ ПАРТИЯСЫНЫН
XXI ГУРУЛТАЙЫНА САЛАМ!

Рəссам П. ШАНДИН

—Һәр биримиз өз рапортларымызла кəлирик.

К И Р П И

Мәним маралмарым

Нитгин узуну да олар, гысасы да. Мән лап гыса нитг сөйләймәйм. Чүнни узун нитг, һәмшә гулаг асанлары дарыхдыр. Һәр тәрәфдән ғышгырырлар: мүхтәсәр элө. Буна көрә дә мән нитги лап мүхтәсәр эдәчәйм. Нитгим мараллар һаггында олачагдыр. Сөз йох ки, мәним дағларда көзән буйнузлу маралларла ишим йохдур. Мәним сөһбәтим галстуклу, пенчәкли, ипәк сарочкалы, габардин палтолу, бухара папаглы, фетр шляпалы, сырыглы

шалварлы, пелисә юбкалы, алчаг вә дик дабан чәкмәли мараллар һаггындадыр.

Һөрмәтли язычымыз Әбдүррәһимбәй һагвердиевин мараллары илә сөз йох ки, танышсыныз. О, өз гәһрәманларыны «мараллар» адландырымыш, китабынын да адыны «Маралларым» гоймушдур. О, өз маралларыны бөйүк һәвәслә аралыға чыхарыб дейир: «Һәр ер мәним маралларымла долудур. Көзәл маралларым, көйчәк маралларым, һәр бири бир чан маралларым, һачы маралларым, көрбәлайы маралларым, молла, розәхан, бәй, хан маралларым...». Дүздүр, һагвердиевин яздығы мараллар—һачылар, көрбәлайылар, розәханлар, бөйләр, ханлар чохдан йохдур, инди башга зәманәдир. Анчаг индинин дә өз мараллары вар.

Буна көрә мән дә өз зәманәмизин маралларыны ортая чәкиб дейирәм: «Мәним бүрократ маралларым, гоһумбаз, ерлибаз маралларым, ловға маралларым, ялтаг маралларым, рүшвәтхор маралларым, дашбашчы маралларым, чаныны ишә вермәйән тәнбәл маралларым, яғлы вәзифә ахтаран вә вәзифәсиндән суй-истиһадә эдән маралларым, тәнгиди боған, өниликдән гачан маралларым, әрзәбаз, бөһтанчы маралларым, фалчыдан, чадрадан гопмаян мөвһуматчы маралларым, чибкир вә хулиган маралларым... тәәссүф вә чох тәәссүф ки, һәлә сизин көкүнүз кәсилмәмишдир. Совет Вәтәнимизин мөзәл вә тәмиз инсанларынын ишыглы сыраларында сиз бир гара ләкә кими һәлә дә нәзәрә дейирсиниз. Сизин яханыздан өл чәкәси дейиләм. Мән бүтүн достларымы да сизин пис һәрәкәтләринизлә мүбаризәйә чағырырам.

Биз өл-өлә вериб кечмиш чәмийәтдән бизә галан мурдар ирсләри арадан галдырмалы, инсанларын башларыны капиталист галыларындан тәмизләмәлийик.

Биз көрәк... йох, дейәсән юхарыдакы вәдәми яддан чыхарыб яваш-яваш ғызышырам вә нитгим узаныр. Верилән вәди еринә етирмәк өзү дә бир нишиликидир. Буна көрә дә нитгим битириб сөз верирәм маралларымын сәһифәләримиздаки нүмайәндәләринә. Гой онлар өз дилләрилә өзләрини танытсынлар.

БӨҺТАНЧЫ:—Яхшы дейибләр ки: «Дәрялар мүрәккәб олса, мешәләр гәләм, енә язмага сөзүм вар мәним». Мәним әгидәмчә дүняда тәмиз адам бирчә мән өзүмәм. Галанлар һамы оғру, дәлә-дуз, әлиәйри, гулдурдур. Хүсусән бириси мәним бир нөгсанымы дейә, бир кәләйимин үстүнү ача, мәни тәнгид эдә, о адамла өләнә кими варам. Онун барәсиндә ағзыма кәлән бөһтаны язачағам. Әкәр о 1930-чу илдә доғулубса язачағам ки, 1920-чи илдә дағларда гачаглыг әдиб, 1925-чи илдә кооператив дүканыны ярыб, 1927-чи илдә кәнддә колхозу дағдыб. Бир мәсәлә һаггында йүз дәфә язачағам, мәркәздән района йүз комиссия кәтирдәчәйм. Комиссиялар яздығларымын ялан олдуғуну айдынлашдыранда нә утанычағам, нә ғызачағам, енә язачағам, имзала язмагдан горхсам, имзасыз язачағам. Хәттинин кизли галмасы үчүн әризәләрин үзүнү башга адамларә көчүртдүрәчәйм, язачағам, язачағам...

ЯЛТАГ:—Мәнә дейирләр ки, ялтаглыг пис шейдир. Дүз дейил. Крылов дейиб ки: «Олмәсайды чаһанда сарсағлар, ач галарды йәгин ки, ялтағлар». Бу шейрдән мә'лум олур ки, ялтаглыг хүсусилә сарсағларә хош кәлир. Буна көрә дә мән билмирәм нә үчүн ялтаглыға йол верән сарсағларә бир сөз демирләр, әлә япышыблар биз ялтағларын яхасындан. Һәр ялтағын өзүнүн үсулу вардыр. Анчаг әсас метод—сәндән бөйүйү тәрифләмәкдән ибарәтдир. Рәисә һеч вахт чаваб гайтарма, «бәли»ләри бир-биринин даһынча яғдыр. Рәислә бир ердә гонағлығларә дүшмәйә чалышмалысан, чүнки орада чох тәсирли тостлар демәк мүмкүндүр. Бу яхында бир гонағлығда рәис ичәри кирән кими мән аяға галхыб дедим: «Бәһ, бәһ, әлә бил отаға ишыг долду, бизим рәис олан ердә хошбәхтлик вар, бәхтиярлыг вар». Арвадым да

БҮРОКРАТ:—Адамлар һәр ердә мәним даһымча данышырлар. Дейирләр: филанкәс бүрократдыр. Куя бөйүк күнаһ сәһибийәм? Көрүнүр онларын фикри будур ки, мән кабинетин гапысыны һәмшә ачыг гоюм, кәлән сохулсун ичәрийә, мән дә дәрһал онун мәсәләсини һәлләдим, йола салым кетсин. Бәлкә мән отуруб кабинетдә чай ичирәм, я үрәк достума мәктуб язырам вә я телефонла данышырам. Өз истиһаһәтими өзкәләрдән өтрү нә үчүн позмалыям? Әкәр биринин мәнә иши дүшүбсә лап бир илдә «кет-кәлә» салсам енә кәлиб чыхачаг. Мән ахы сабаһа сахланмасы мүмкүн олан иши нә үчүн бүкүн көрмәлийәм? Идарә дурур, мән дурурам, мәктубун чавабы бу ай язылсын, кәлән ай язылсын, о бири ай язылсын, бундан мәним рүтбәм әксилмир, маашым азалмыр. Адамлар нә гәдәр чох кедиб кәлсә бир о гәдәр мәнән асылы олдуғларыны баша дүшәрләр вә мәнимлә артыг һесаблашарлар.

мәнә сәс верди: «Она рәис демәйин, о, бизим падшаһымыздыр, аллаһ онун кәлкәсини башымызын үстүндән әксик эләмәсин». Бу сөzlәр рәисин чанына яйылды. О да сабаһ һөкүмәт пулундан мәнә мүкафат верди, гуллуғуму бөйүтдү, арвад үчүн курорта путйовка дүзәлтди. Әкәр икә ахмаг сөз демәклә иш дүзәлирсә, нә үчүн демәйәк? Әкәр рәисин башы йохса буна биз мүгәссир дейлик. Ялтаг йолдашларыма бир мәсләһәтим дә вардыр: ялтаг кәрәк сыртыг олсун, үзүндә абыр-һәя олмасын, гапыдан говсалар, пәнчәрәдән сохулмағы бачарсын.

НАЗНАЗ ХАНЫМ:—Гогол мәним кими гадынлары «һәр чәһәтчә хоша кәлән гадын» адландырмышдыр. Рәһмәтлийин зөвгү вармыш! Мән доғрудан да һәр чәһәтчә кара кәлән арвадам. Чохдан миниб отурмушам әримин бойнунда. Идарәдә имза онун—һөкм мәнимдир. Идарәләрин гапылары үзүмә ачыгдыр. Өзүм кичик вәзифәдә дә олурам, бөйүк вәзифәдә дә, бә'зән һеч ишләмирәм. Анчаг бунун фәргә йохдур. Бир сөзүмү икә эдән олмаз. Ишдән чыхарыланлар, мәнкәмәйә дүшәнләр, ишләри долашанлар мәним яныма кәлирләр. Ширин дилим, хош сифәтимлә һәр чүр дүйүнү ачырам. Кимин һүнәри вар Назназ ханымын сөзүндән чыхсын?

M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

РҮШВӘТХОР:—Сабир кечмишдә тачирләрин пула мәнәббәгәнин тәсвир эдәркән онларын дилиндән демишдыр: «Нури-чешманыммысан, әй пул, я чанымымысан? Исмәтим, намулум, ирзим,

гейрәтим, ганымымысан?». Көзәл сөzlәрдир. Пул мәним үчүн дә һәр шейдир. Чох адам дейир ки, рүшвәт алма, вичданыны пула сатма. Нийә сатмайым? Вичданын баһасына нә верирләр? Рүшвәт исә чох ширин шейдир. Дурдугун ердә чибләрин долур. Рүшвәти алырсан, мүгәссири тәмизә чыхарырсан. О да разы галыр, сән дә. Гой мәни инсафсызлыгдә тәгсирләндирмәсинләр, ким чох рүшвәт верирсә, мән онун ишгини дүзәлдирәм, аз верән өзүндән күссүн.

ДАШБАШЧЫ:—Сир-сифәтимә баханлар, әлә күман этмәсинләр ки, мән көһнә адамам, йох, лап тәзә адамам, тәһсил һаггында чибимдә вәсигәм дә вар. Анчаг анд ичмишәм ки, яғлы ердә ишләйим. Магаза мүдири, ашхана мүдири, амбар мүдири, веркийыған, мүфәттиш—белә вәзифәләрә чан-башла кедирәм. Белә вәзифә әлә дүшмәйәндә айларла чайчы дүканларында вейилләнирәм, ахырда мин кәләк ишләдиб истәдийим гуллуғ ерини алырам.

Гуллуға кирәндән сонра нә эдирәм, ону өзүм билирәм, һәр дашбашчынын өз үсулу, өз газанч йолу вар. Сирри ачыб демәк яхшы дейил.

КӨЛКӘСИНДӘН ГОРХАН:—Язычымыз Мирзә Ибраһимов, «Мәнәббәт» п'есиндә Мәмишов образыны чох яхшы яратмышдыр. Мәмишов дейир ки: «Решителни» орасыдыр ки, нә «һә» дейәсэн, нә дә «йох», мәнкәм даянасан, бахасан, фикирләшәсэн, көтүр-гой эләйәсэн, сагласават әдиб сангәсия аласан, сонра дейәсэн «һә». Мән дә һәмишә Мәмишов кими һәйрәкәт эдирәм. Яныма кәләнләрә нә «һә» дейирәм, нә дә «йох». Ахы башымы нә үчүн чәнчәлә салым. Бирдән әлә олмады, белә олду. Мән нә үчүн өз ағлыма зәһмәт вериб бир мәсәләни һәлл әдим, юхарыдан нечә буюрларлар, әлә дә һәрәкәт эдәрәм, башым да динч олар.

ЕКӘБАШ:—Дейирләр ки, адам кәрәк өзүнү дартмасын. Бу сөз мәним бейнимә кирмир. Нечә йә'ни, дартмасын? Рәислә ади гуллуғчу бирдир? Рәис өзүнү дартмаса онунла һесаблашмазлар. Рәисәм—һөкм мәнимдир. Ичластарын гәрарыны истәрәм еринә етирәрәм, истәрәм йох. Кимин һаггы вар мәни тәнгид этсин? Анадан әмдийи суду бурнундан кәтирәрәм. Нәинки өзүмә, һәтта гоһум-гардашыма, достларыма сөз дейәнләрин ахырына чыхарам. һагсыз олсам да сөзүмдән дөнмәрәм. Өмрүмдә сәһвими бойнума алмамышам вә алмарам да. Мәнә вә мәним гаһадым алтындакы адамларә тохунмаг һәр адамын иши дейил.

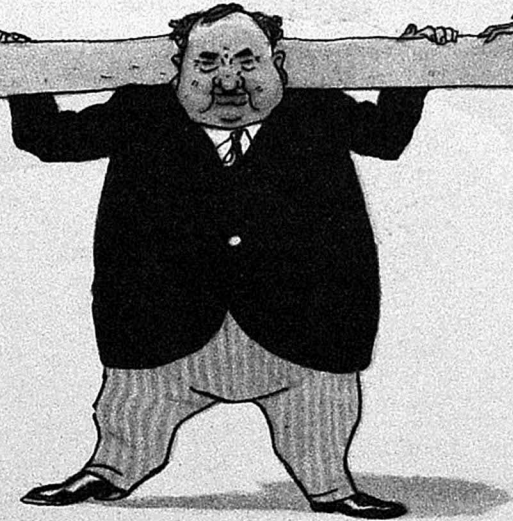
СИТАТЧЫ АЛИМ:—Чәлил Мәммәдгулузадә дейиб ки: «Алим олмаг асандыр, адам олмаг чәтин». Бу, дүз дейил, алим олмаг да чәтиндир. Алим олмаг үчүн савад лазымдыр, һеч олмазса бир дилдә дүз данышмағы, язмағы бачармалысан. Мән бәдбәхт, бу барәдә чох мөгмунам. Ситатлары бир-биринә дүзүб бир тәһәр мүһазирә охуорам. Яхшы ки, һәмишә аудиторияда лампалар яныр, мүһазирәни кағызын үзүндән охумаг мүмкүн олур. Бир дөфә мүһазирә заманы ишыг сөндү. Тәләбәләр дедиләр ки, мүәллим даныш, гулаг асырыг. Онлар әлә билирдиләр ки, синәмдән даныша биләрәм, даһа билмирдиләр ки, мүһазирәни мән башга китаблардан, гәзәтләрдән, журналлардан кәсиб гурашдырмышам. Бәһанә кәтириб дедим ки: гаранлыгдә данышсам, яза билмәзсиниз. Тәләбәләрдән бири деди: мүәллимин бензини гуртарды. Тәләбәләр күлүшдү. Мән дә күлүдүм, нә әдим, ағламаячадым ки! Әли дәрәчәм мә'лум, маашым мә'лум, нә үчүн үрәйими сыхмалыям? Мәним кими алимләрин башына бундан да пис иш кәлә биләр...

ДИРЕКТОР-ПӘНЛИВАН

—Һәлә бу нәдир ки,
гойсалар даһа чох гал
дырарам

Сән мәнә
миннәтдар ол!

(Аличәнабовун өз ишчиси илә сөһбәти)

Һамы билир ки, мәнним хейрхәһлыгыдыр пешәм.
Яхшылыг эләмәкдән валлаһ тәнкә кәлмишәм.
Билирсән һәр яманлыг бачарырам, эләми?
Бир-биринә гатарам истәсәм бу аләми.
Әл булашдырсам әкәр,
Нәләр әтмәрәм, нәләр!
Индики әтмәмишәм, сән мәнә миннәтдар ол!
Күндә йүз йол де: вар ол!
Хейрхәһлыг, яхшылыг, гардаш бу гәдәр олмаз.
Мән сайым, сән гулаг ас!
Месткомун сечкисиндә,
(Кизли сәс верән заман)
Истәсәйдим адыны поза биләрдим, һә ми?
Бу сән өл позмамышам.
Бах, бу бир.
Бәс хейрхәһлыг нәдир?
Сәндән кизли имзасыз,
Нечә-нечә материал яза биләрдим, һә ми?
Бу сән өл язмамышам.
Бу ики.
Хейрхәһ көрмүсәнми өмрүндә мәнним тәки?
Гайным шәрә-шүр һәсән.
Дайоглум данос Бәкир.
Истәсәм өйрәдәрдим өзүм онлары бир-бир.
Һарай салыб һәр яна
Мин бөһтан, мин ифтира атардылар үстүнә.
Галардын яна-яна.
Су төкән олмазды аловуна, түстүнә.
Өйрәтмәмишәм, һә ми?
Галхана дөндәрмишәм һагг йолунда синәми.
Нечәләри көрүрсән
Көз чәкмирләр үзүмдән.
Өскүрсәм өскүрүрләр.
Әснәсәм әснәйирләр.
Һәр дәфә асыгранда
Мин йол саг ол!—дейирләр.
Бунлары сән көрүрсән, эшидирсән, эләми?
Яланы йохдур, һә ми?
Инди бахаг көрәк сән
Нәләр эләмәмисән.
Нечә илди бир ердә биз ишләйирик, һә ми?
Һачаг тәриф әтмисән я мәнни, я дәдәми?
Яхшы, дейәк ки, сәннин дилин кәлмир тәрифә
Нийә чаваб вермәдин сән о нанкор һәрифә?..
Һансы ки, срага күн мәнни тәнгид эләди.
Нечә дейәрләр,
Бу факт ялан дейил, эләди?
Яхшы чаваб вермәдин, гәмин кәм!
Билирсән мән нә ачиз, нә тәкәм.
Ян-йөрәмдә достларым.
Әлимдә дә постларым.
Сөзүмүн чаны будур
Яхшы долан, динч отур!
Инанма сөйләсәләр:
Мүдирин бәдгылыгыдыр.
Сәнә хатам дәймәйиб
Бу өзү яхшылыгыдыр.
Сән мәнә миннәтдар ол!
Дейинән саг ол! Вар ол!!

АШЫГ МӘНА.

ИКИ МҮӘЛЛИМИ
ТӘЧРҮБӘСИ

Солтаннуха кәнд мәктәбинин мүәллими һачыбала һәмишә Зараған кәнд орта мәктәбинин дәрә һиссә мүдири Камал мүәллимә раст кәләндә маариф саһәсиндәки ениликләрдән, тәлим-тәрбийә ишиндән данышырлар. Бу яхынларда онлар бир-биринә раст кәлмишләр. Әввәлчә һачыбаланын тәби чошмушдур.

— Ай Камал—дейә о, сөзә башламышдыр.—
Дәрә дедийим синифләрдә дәмр интизам яратмышам. Шакирдин нә һаггы вар ки, нормадан артыг нәфәс чәксин. Нә ихтияры вар ки, интизамы бир балача позсун. О саат башлайрам шакирди әяни васитәләрлә баша салмаға. Бу яхынларда дәрәсә үч-дөрд дәгигә кечикән Мәммәдийә Ағаеви лөвһәйә чагырдым. Шакирләрдин көзү габагында она о гәдәр тәпик, юмруг вурдум ки, ики ай өзүнә кәлә билмәди. Инди ушаглар горхуларындан дәрәсә дүз бир саат габаг кәлирләр.

Һачыбаланын сөзләриндән руһланан Камал мүәллим дә өз мәнәратиндән данышмаға башлады:

— Мән өзүм дә интизам угрунда чидди мүбаризә апарырам. Мүбаризә үсулум да мезмунча элә сәннинкә охшайыр, анчаг формача сәннин үсулундан бир аз фәргләнир. Белә ки, мән юмруга, тәпийә чох фикир вермирәм. Мәнним ишим шакирләрдин бурну иләдир. Мәсәлән, 3-чү синиф шакирди Вагиф Чәбрайыловун фындыг бойда бурнуну бир зәрбәдә гоз бойда этдим. Ганы да шырһашырла төкүлдү. Ушаг да даһа интизамлы олуб. Чүнки аталар сөзүдүр: ушаг ган көрәндә горхар.

Бу әһвалатлары Гутгашен районунда һамы билир. Амма һеч кәс бу барәдә данышмыр. Нийә? Дейирләр ки, район халг маариф шөбәсинин мүдирини көзләйирик. Беләкә онун дөйлән ушаглара рәһми кәлиб һачыбала вә Камал кими мүәллимләрдин тәрбийәсилә мәшгул олду.

Ә. БӘШИРОВ.

Ө. ҺҮСЕЙНОВ.

„ЯХШЫ НӘЗӘР ЭТДИКДӘ“

1954-чү илдә биз Бакынын кәнарында Яса-мал әразисиндә өзүмүз үчүн хусуси эвләр тикдирмәйә башладыг. һазырда бурада дөрд йүзә гәдәр бир вә ики мәртәбәли гәшәнк бинадан ибарәт жөзәл гәсәбәмиз вардыр. Сыра илә дүзүлмүш даш биналар гәсәбәмизә гонаг кәләләрдин чох хошуна кәлир. Анчаг гонаг икичә күн бурада яшайдан сонра Фүзулинин мәшһур бир гәзәлинин бир хәттини тез-тез адына салмаға мәчбур олур:

«Яхшы нәзәр әтдикдә сәрәнчамы
ямандыр»

Биз гонаға һагг веририк. Она көрә ки, сәһәр-сәһәр әлимиз-үзүмүзү юмуруг. Чай гонда да суя гәнаәт әдирик. Чүнки гәсәбәдә су йохдур. Дөрд-беш километр узагдан су дашымагдан йорулмушуг.

Һава бир балача күләкли я яғышлы оландә хырда ушагларымыз гәсәбәдән азы дөрд километр узагда олан мәктәбә кетмәли олмурлар.

Базарымыздан, магазаларымыздан данышмырыг. Чүнки онлар мәктәбдән дә о янадыр. Клубумуз ерли-дибли йохдур. Кино жөрмүрүк, радио я һәсрәтик. Гәзет, журнал охумаг истәйәндә шәһәрә кедирик.

Инди көрдүнүзүмү ки, илк бахышда адамы вәләһ эдән гәсәбәмизин сәрәнчамы нечә ямандыр?

Гәсәбәдә яшайлар элә бир адам ахтарырлар ки, ишләримизи дүзәлтсин. Дейирләр белә адамлар я Октябр район ичрайийә комитәсиндәдир, я да Бакы шәһәр Советиндә.

Ә Д А Б А З

Заһирин бәнзәйир бүлбүлә, анчаг
Гаргасан, гаргада хош аваз олмаз.
Сығыр күчәләрә форсун, фасонун,
Дөшүнү чәкмәклә сәрчә газ олмаз.

Билирәм өзүнү санырсан йәгин
Асландан гүвәтли, дәрјадан дәрјин.
Дибинин дашлары көрүнүр сәннин,
Дәрјин олан, белә һеч даяз олмаз.

Һәяты дуймагда нашысан-нашы,
Де нийә саймырсан яры, йолдашы?
Ичи бош сүнбүлүн дик олар башы
Өзү бош оланын форсу аз олмаз.

Заһири дәбдәбән, көркәминлә сән
Ичини кизләдә билмәйчәксән.
Сән ялныз үрәксиз, чансыз бәзәксән,
Һәр бәзәкли габдан биллур ваз олмаз.

Б. ВАҢАБЗАДӘ

Бир эрин сэркүзүшкө

(Халг нагылына бәңзәтмә)

Гарыгулиев дөрд ил иди ки, будкада гәзет вә журнал сатырды. Сәһәр саат 7-дән будканы ачыр, ахшам саат 5-дә исә бағлайыб эвә гайыдырды. Амма нечә гайыдырды? Яраланмыш аслан кими! Онун бу вәзийәтинин гурбаны да арвады языг Савад олурду.

Бу күн о һәлә отаға дахил олмамыш күчә гапысындан бағырды:

— Арвад, тез ол! Ачынды өлдүү-м! Эмәк кәтир-р!

Эринин сәсини эшидән Савад көрпәсини ерә гоюб, эшийә чыхды вә эринә тәрс-тәрс бахыб:

— А киши, бир һөвсәлән олсун. Ичәри кир, әкәр габагына бир шей гоймасалар, чыгыр да...

Ялныз өз гарны һагында дүшүнән Гарыгулиев Савадын сөзләрини эшитмириш кими, даһа да

учадан бағырмаға башлады.

— Нечә? һазыр дейил?... Вай!— дейә элләрини дизләринә чырпды вә енидән бағырды:— Сәндә тәгсир йохдур, тәгсир мәнәдир ки, сәни алмышам. Эши, бу да ишдир? Сәһәрдән ахшамачан ишләйирәм, газанырам, амма раһатлығым йохдур.

Савад исә бу сөзләрә вәрдиш әтдийиндән, сусур вә башыны ашағы дикиб сакитчә сүфрәни дүзәлдирди. Неч беш дәгигә кечмәмиш хәрәйи столун үстүнә гоюб ишисини чағырды.

— Кәл, чәрәйини е,— деди. Гарыгулиев емәйә башлады.

Савад бир кәнарда даяныб, эрини диггәтлә сүзүрдү. О, нә исә фикрләшир, арабир күлүмсәйирди.

Гарыгулиев емәйини битирди, элләрини силди, дәриндән көксүнү өтүрдү вә өзүндән разы һалда мит-шит ағзыны аралады.

Дейәсэн, ашнанын гарны долдугундан кефи көкәлмиши...

Савад буну көзләйирмиш кими стола яхынлашды вә әрилә үзбәүз отуруб:

— Муртуз,— деди,— сән нә вахтадәк өз ишләмәйини, пул газанмағыны мәнним башыма чырпагасан? Сән әлә билирсән ки, әвдә иш аздыр? Сәһәрдән аяг үстәйм.

Хәрәк бир дәгигә кеч оландә нә олар бәйм? Адам шивән салар? Сән сәһәрдән раһатча гәзет-мәзе-

тини сатырсан, мән исә эви йыгышдырырам, ушағы раһлайырам, базара кедирәм, хәрәк һазырлайырам, палтар юорам...

— Яхшы, яхшы, сән атовун кору, даһа узун әләмә! Тәзәпирин азанчысы кими, әлә ки, башлады, даһа гуртармырсан. Бир аз да отурсаг, дейәчәксән ки, сәнин ишин мәннимкиндән дә ағырдыр,— дейә Гарыгулиев чаваб верди.

— Ахы сизин ишиниздә нә вар? Мән ону бир саата көрәрәм, неч уф да демәрәм.

Савад санки әлә буну көзләйирди. О, эрини көзалты сүзүб:

— Яхшы,— дейә, күлүмсүндү. — Мәни сизин идәрәдә таныйырлар. Сәһәр кедиб гәзетләри сатачағам, сән исә әвдә галыб эв ишләрилә мәшғул оларсан. Сәни хәбәр алсалар, дейәрәм ки, хәстәләниб вә мән ону әвәз әдирәм, яхшымы?..

Гарыгулиев өз үстүнлүйүнү Савада сүбут әтмәк истәйирди:

— Яхшы, мән разы,— деди. — Аччаг сән де көрүм мән сабаһ нә әтмәлийәм?

— Неч нә, сабаһ бир о гәдәр иш йохдур: юхудан дуран кими сүд алыб ушаг үчүн фирни биширәрсән, ону едиздириб ятырдарсан, сонра базара кедәрсән, һаһар үчүн нә лазым олса аларсан. Кәлиб хәрәйи биширәрсән. Бир дә ки, ушағын палтарларыны ююб сәрәрсән.

— Әлә бу?— дейә, Гарыгулиев севинчлә сорушду.— Яхшы, мән сәһәр бүтүн ишләри бир саатын ичиндә гуртармасам, неч киши де-ийләм!..

* * *

Көрпәнин бағыртысы Гарыгулиевни сәһәр юхудан оятды.

О, бешийә яхынлашды, ушағы сакит әдиб енидән ятыртды. Аз сонра сүд сатанын сәсини эшидәндә Гарыгулиев сүдгабыны көтүрүб эшийә чыхды, сүд алыб керри гайытды. Әл-үзүнү юду, емәк һазырлады вә базара кетмәйә һазырлашды. Бу вахт дивар сааты он дәфә сәсләнди. Лакин о һәлә неч бир шей әтмәмиши. Чәлд әвдән чыхыб базара йөнәлди...

...Базардан гайыданла саат он икийә он дәгигә галырды. Аддымларыны артырды. Эвә чатанда отагдан ушағын сәсини эшитди. Гапыны ачыб ичәри кирди: ушаг юхудан аяныб бағырды. Гарыгулиев элиндәки зәнбили бир тәрә-

фә атыб, ушағын үстүнә чумду.

— Күш, күш, күш!— дейә, ону сакит әтмәк истәдисә дә, бачармады.

Ушаг ериндә говрулурду. Бәләйини ачдыса да, ушаг сакитләшмәди. Кроваты йыргаладыса да

енә ушаг сәсини кәсмәди. Ахырда чәрәсиз галыб ушағы далына бағлады вә кәми кими йыргалана-йыргалана отагда варкәл әтмәйә башлады. Ушаг дейәсэн, балача сакит олду.

Инди Гарыгулиев хәрәк һазырламалы иди.

Картоф-соған союб, әти доғрады. Бу заман саатын зәнки икини вурду. Гарыгулиев нә исә ядына дүшүбүш кими ериндән сычрады. Бу сычрайышдан ушаг дисиниб тәздән бағырмаға башлады. О, ушаға фикир вермәйиб гапыя тәрәф атылды, ведрәни көтүрүб су илә долдурду, бирдән суюн союг олдуғуну көрүб, ону енидән ләйәндән ведрәйә бошалтды вә пиләтәнин үстүнә гойду. Сонра әти чәкиб күфтәләри тутду.

Ведрәдики су исә артыг гызмышды. Сую ләйәнә бошалтды вә сабыны көтүрүб ушағын әскиләрини юмаға башлады.

Саат дөрдүн ярысы иди. Саатын һәр бир тыггылытсы әлә бил Гарыгулиевни үрәйиндә сәсләнирди. Чашдығындан сабынлы элләрини әтәйинә силиб шкафы ачды, газаны көтүрдү, су илә долдуруб пиләтәнин үстүнә гойду вә бозбашын әтини, картофуну, нохудуну, туршусуну бир ердә газана бошалтды. Бу заман күфтәйә дүйү гатмадығы ядына дүшдү. Бир алыға дурухду, сонра соған илә дүйүнү дә газана бошалдыб ағзыны бағлады.

Ушаг исә сусмаг билмирди. Рәнки көм-көй көйәрмиши, сәси Гарыгулиевни бейнинә ишләйирди. О нечә олурса-олсун ушағы сакит әтмәк гәрарына кәлди. Бир аз фикрләшди, бирдән күлүмсәди, башына ени бир фикир кәлмиши: өзүнү арвадына охшатмаг. О, ушағы ерә гойду, Савадын халатыны кейиб, ләчәйини башына бағлады, сонра ушағы далына сарыйыб, «Бәлкә мәнни анасына охшадыб даһа чығырмас»— дейә дүшүндү.

Ушаг исә горхунч бир һалда даһа да учадан бағырмаға башлады.

Гарыгулиев артыг ушаға фикир вермәйиб ен дән әскиләри юмаға киришди.

Сабынлы су онун үзүнә сычрайыб, көзләрини гамашдырды.

Вахт исә кедирди.

Гарыгулиев газана яхынлашыб онун ағзыны ачды вә гашыгла гарышдырмаға башлады. Әлләриндән сүзүлән сабын көпүйү әтин кәфинә гарышыб шагыр-шуггур илә гайнайырды. О газанын ағзыны өртдү вә нәзәри отағын дөшәмәсинә илишди. Эв нә эв? Карвансарадан пис иди.

Гарыгулиев сүпүркәни көтүрмәк үчүн дәһлизә тәрәф йүйүрдү, лакин аяғы сабынлы су илә долу олан ләйәнә илишди. Ләйән чеврилди. Су эви басды.

Гарыгулиев ериндән атылыб дөшәмә силән чындыры гапды вә дөшәмәни силмәк истәди. Лакин һәмин дәгигә бу фикирдән ваз кәчди. Газана тәрәф чумду, лакин тез керри дөндү. Артыг нә әдәчәйини билмирди. Ушағы далында йыргалай-йыргалай дөшәмә әскисини элиндән ерә гоймайыб эвин о күнчүндән бу күнчүнә кедир вә гейри-ихтияри оларат мызылданырды:

— Папасы... мамасы гурбан баласына, бай, бай, бай, күш, күш, күш!

Гарыгулиев бу вәзийәтдә икән гапы дөйүлдү. О, юхудан оянымыш кими саата бахды. Саат еддинни ярысы иди. Гапы бир дә дөйүлдү. Гарыгулиев аста аддымларла гапыя яхынлашды. Кәлән Савад иди. Онлар бир-ики дәгигә үзбәүз даяныб бир-бирини диггәтлә сүздүләр. Савад күлүмсәйирди. Дизләри әсэн Гарыгулиев исә

данышамаға сөз тапмайырды, о, сусталмыш һалда элләрини янына салыб, дили топуг вура-вура ялныз:

— Арвад, сәнә гурбан олум!— деди.— Сәнсиз мәнним бир күнүм олмасын. Бу эв, бу да эшик, нә әдирсән әлә, аччаг мәнни бу эзийәтдән гуртар.

Баягдан атасынын далында бағыран вә неч чүрә сакит олмаян ушаг анасыны көрән кими сәсини кәсди вә элләрини она тәрәф узадыб көрпәләрә хас олан бир ойнагыгла күлүмсүндү.

А. КҮНДҮЗ.

Бир күн сэрчэ гыргыдан, шикайэт языр сара, «Ейир баламы гыргы, күнүмү эдир гара». Сар да бу шикайэти, эдэблэ алыб ондан, Тапшырыр көмөкчиси чалағана, бахмадан. Чалағанса гатлайыб зэрфэ гоюраг енэ, Көндөрир йохланмагчын гыргынын өз үстүнэ. Сэрчэнин шикайэти гыргыя чатан кими. Алыр языгын үстүн залим эһрэмэн кими. Сэрчэ горхуб төкдүкчэ көзлэринин яшыны, Гыргы, аз галыр үзсүн сэрчэнин дэ башыны. Дейир:—Нечэсэн азгын, айдын олдуму сэнэ, һара язсан гыргыдан, гайыдачаг өзүнэ?!

Балададаш МЭММЭДОВ.

БЕШ ДЭГИГЭ, АЛТЫ МАНАТ
ВӨ БЕШ КҮН

Бу рэгэмлэри охуянда элэ күман этмэйин ки, һесаб китабындакы мәсэлэлэрдэн бирини һэлл эдиб чавабыны язмышыг. Хейр, гулаг асын бу рэгэмлэрин тарихини данышым:

БЕШ ДЭГИГЭ. Мэним Коммунист күчэсиндэки районларарасы телефон стансиясындан көйчайлы достумла данышмаг истэдийим вахтын мүддэтидир. АЛТЫ МАНАТ. Бу данышыг үчүн кассая вердийим пулун мигдарыдыр. О ки галды БЕШ КҮНЭ, о да беш дэгигэ данышмалы олдуғум сөһбэтин БЕШ КҮН узанма мүддэтидир. Дейэрсиниз ки, чох узунчу адама охшайырсыныз. Эсла! Сөһбэти мэн йох, телефон стансиясынын ишчилэри узатдылар. Сифаришимин нэ үчүн тэхирэ салындыгынын сәбәбини өйрәнмөкдөн өтрү дүз БЕШ КҮН, БЕШ КЕЧӨ һэмин ишчилэрлэ чэнэ-боғаза чыхдым. Ахырда бешинчи күн мэтлэбимэ чатыб көйчайлы достумла күчлэ БЕШ ДЭГИГЭ даныша билдим.

А. ЭЛИЕВ.

— Диггэт, диггэт!
Вэтэндашлар, Бакыдан Тбилисийэ кедэн 42 нөмрәли гатар икинчи йолдан йола дүшүр!
Дикторун сәсини эшидэн вэтэндашларла бэрәбәр дөрд нәфәр мүфәттиш дэ Евлах стансиясында гатара миниб, 10-чу вагона кирди. Бәләдчи һачыбаба Абдуллаев онлары көрөндэ бир балача нараһат кими олду. Сонра көзү Галкинэ саташанда папагыны эндирди гашынын үстэ вэ билетсиз сәрнишинлэрэ көз эләди ки, горхмасынлар.

Йохлама башланды, вагонда элэ купе олмады ки, орада бир-ики нәфәр билетсиз сәрнишин тапылмасын.

— Вэтэндашлар, билетлэриниз һазырлайны!
— Билет вар иди ки, һазырлаяг?—дей, сәрнишинлэрдэн бири додагалты мызылдады.

— Нэ дедин?
— Дейирэм ки, бизим билетлэримиз бәләдчидедир!

Мүфәттишлэр бәләдчидэки билетлэри сағына да сайдылар, солуна да, көрдүлэр он бир нәфәрэ билет чатмыр. һачыбаба үзүнү Галкинэ тутуб деди:

— Серкей Александрович, бунлар хамдыр, аллаһа шүкүр сән ки, мэни танийырсан, мэн билетсиз сәрнишин апаран бәләдчилэрдэн дейилэм!

— Эши, мэн танийрам, кэрәк бунлар да танысын.

Абдуллаев нэ гэдәр чалышдыса, өзүнү о бири мүфәттишлэрэ танытдыра билмәди. Акт тәртиб эдилди, билетсиз сәрнишинлэрин ады, фамилиясы язылыб гол чәкилди вэ мүфәттишлэр кедәндэн сонра сәрнишинлэрдэн бири һачыбабанын янына кәлди.

— Гәдәш, бәс нечэ олачаг?—деди.
— Галкин олан ердэ һеч бир шей ола билмәз!—Абдуллаев сөзүнү гуртармамыш Галкин вагона гайыдыб бәләдчини купейэ чагырды. Онлар хосунлашдылар, пычылдашдылар, ахырда бир парча резин мәсәлэни һәлл эләди. Галкин Абдуллаевин адыны, фамилиясыны актдан позуб, еринэ хорна чәкиб ятан бәләдчи һашым Мөһдиевин ад вэ фамилиясыны, һәтта дөш нишанынын нөмрәсини дэ язды.

Сонра чох һадисәлэр баш верди. Мөһдиевин ишдән чыхартдылар, о шикайэт эләди, тәгсири олмадыгыны сүбүт этмәк үчүн мүфәттишлэри шаһид көстәрди, мүфәттишлэрдән С. Әлиев, А. Айрапетов, Р. Бағыров Галкинин сахтакарлыг эләдийини тәсдиг этдилэр. Дәмир йолун эн әтибарлы адамлары иши йохлайыб Мөһдиевин доғру дедийини айдынлашдырдылар вэ бу нәтичәйэ кәлдилэр ки, кәрәк Абдуллаев дэ, Галкин дэ, Мөһдиев дэ дәмир йолда вәзифәдән говулсунлар. Дәмир йолда адамы ишэ гәбул эләмәк асан олдуғу кими, ишдән чыхармаг да асандыр. Элэ о күн эмр язылды, онларын һәр үчү ишдән көтүрүлдү.

Сонра нечэ олдуса (бурасыны һәлэ билән йохдур) Галкин енэ вәзифәсинэ гайтарылды ки, вагонлары йохлайыб билетсиз сәрнишинлэр һаггында акт язсын. Абдуллаевин әмрини дәйишиб, «өз хаһини илэ ишдән чыхдыгы» һаггында элинэ арайыш вердилэр ки, сонра енэ дэ дәмир йолда гуллуға кирэ билсин. О ки, галды һашым Мөһдиев, о да сәккиз айдыр гапы-гапы кәзиб мүгәсир олмадыгыны сүбүт этмәйэ чалышыр. һансы гапыны ачырса сөзүнэ гулаг асмайыб кери гайтарылар. һәтта «Азәрбайчан дәмирийолчусу» гәзети онун һагсыз олараг ишдән чыхарылмасы барәдэ бөйүк бир мәгалә дэ язды. Мәгаләни охуян дәмир йол рәһбәрлэри гашларыны дартыб дейирлэр:

— Ай бу гәзетлэр дэ языр һа... Бир вахт биһна вэ тикинти дистансиямызын рәиси Арам Аюпович Караков мода дүшмүшдү. Республикада элэ гәзет галмады ки, онун барәсиндэ язылмасын. һәтта гоншу республика гәзетлэриндэ дэ яздылар. Енэ дэ фикир вермәдик, ахырда сусдулар. Инди дэ башлайырлар Галкиндән язмаға...

Хүләсә, инди һәр дәфэ Бакы вагзалында диктор:

— Диггэт, диггэт! Вэтэндашлар, Тбилисидән Бакыя кәлән гатар үчүнчү йола гәбул олунур!—дейәндэ Галкин долу карзинкаларыны көтүрүб вагондан дүшүр вэ кәлиб вагзалда дуран «Победа» машинларына көз кәздирир. «АУ-62-23» нөмрәли машин о саат яхын кәлир, шофер гапыны ачыр:

— А... Серкей Александрович! Буюр, буюр!
— һачыбаба, хош көрдүк, нечәсэн?

— Көрүрсән дэ... Сәнин кими достларын сәйәсиндэ бәй баласы кими доланырам. Сағ олсун дәмир йол рәһбәрлэри, шәраит яратдылар, өзүмү дэ гышын шахтасында союг вагонларда йол кетмәкдән гуртардылар. Инди машин алмышам, һәр күн шәһәрдән вагзала, вагзалдан шәһәрэ сәрнишин дашыйрам. Бу өзү дэ элэ дәмир йолда гуллуғ эләмәк кими бир шейдир. Чибимдэ дэ дашдан кечән документим.

— һарада ишләйирсэн?—дейэ, Галкин сорушур.

— Киров районунда корлар клубунда физкультурадан дәрә дейирәм!

— Корлара?—дейэ, Галкин күлүмсәйир.

— Эши, ишиндэ ол!..

— Мөһдиевдән хәбәрин вармы?

— Нийэ йохдур, кәзир, һәр күн сәрнишин хидмәти шө'бәсиндән бәләдчилэр әһтият шө'бәсинэ, орадан да кадр шө'бәсинэ аяг дөйүр.

— Гой кәзсин,—дейэ Галкин мәнәлы нәзәрләрлэ һачыбаба Абдуллаевни сүзүр.—О заман биз онун башына яман оюн ачмышыг, һәлэ чох кәзәчәк!..

Г. МЭММЭДЛИ

Рәссам Э. КӘРИМБӘЙЛИ

САТЫЧЫ:—Ай йолдаш милиционер, бу хүсуси алверчилэр мәнэ көз ачмаға имкан вермирлэр. Бир чарэ элэ!
МИЛИЦИОНЕР:—Мән онларын хүсуси ишлэринэ гарыша билмәрәм.

РӘИС АРВАДЫ

Һәсән Оручову Зәнкилан милис шөбәси рәиси вәзифәсиндән көтүрәндә арвады Тамара әринин үзүнә гәзәблә бахыб деди:

— Сән ачиз, аваранын бирисән, башына вуруб гуллуғундан чыхардылар. Демәк бундан сонра нә сән рәиссән, нә дә мән рәис арвады, демәк бундан сонра нә сән һөкм әдәчәксән, нә дә мән, демәк...

Арвад кетдикчә гызышырды, киши ону сакитләшдирмәйә башлады: — Гәм емә,— деди,— енә өзүмә рәис гуллуғу тапарам, амма бу дәфә сән дә бир аз әһтиятлы ол, базарда арвадлары тутуб дөйүрсән, сонра баш ағысыны мән чәкирәм.

Онлар йығышыб Губадлыя көчдүләр. Һәсән Оручову почта-телеграф идарәсинә рәис гойдулар.

Тамара Оручова енә дә рәис арвады олду. Анчаг ону бир шей ачмырды, әри милис рәиси олсайды Тамаранын күчү бүтүн район арвадларына чатарды. Почта рәисинин арвады ялыз почта идарәсиндә ишләйән арвадлары дөйә биләрди.

Тамара әрийин янында ишә кирди. Көрдү ки, бурада ишләйән телефончу гадынлар ондан ири вә ондан гүввәтлидирләр, күчү чатмаячаг, одур ки, «архасы» чох олсун дейә гардашыны вә бир нечә гоһумуну да өз янында ишә дүзәлтди.

— Инди мән бу чамаатын башында бир турп әким ки, өзләри дә афәрин десин,— дейә Тамара ишә башлады.

Рабитә ишчиләриндән һәр кәс Тамаранын бир сөзүнү ики эләсә дәрһал ишдән говулуруду. Вәзифә әрин, һөкм арвадын иди.

Бир күн Һәсән Оручов ишә кәләндә идарәнин габағында чохлу адам топлашдығыны көрдү. Бир гышыгырыг, бир фысгырыг вар иди ки, гулаг тутулуруду. Пәнчәрәләрин шүшәләри чинкилдәйәрәк ерә төкүлүр, столлар сыныр, телефонлар көйдә ойнайырды.

— Дейәсән енә Тамаранын ганыны гаралдылар. Бу чамаатын билмирәм нә вахт ганачағы олачаг,— дейә Оручов ичәри кирди. Коммуторда ишләйән гыз башы ярылмыш, сачлары йолунмуш бир һалда Тамаранын дизләри алтында чабалайырды. Һәсәнов деди:

— һагг олду, сән нийә Тамаранын ганыны гаралдырсан ки, о да дөнүб сәнин ағыз-бурнуну әзир. Йүз ола рәис арвадыдыр. һөрмәтини сахла да...

М. ЧАЛАЛОҒЛУ

ИБРАҺИМОВУН ДИАГНОЗУ

Людмила Булгакова Бакыя гайытмаг истәйәндә иш ишдән кечмишди.

— Ай аман, ай дад, бәс мән нейләйим?..

— Нәйи нә әдәсэн?— дейә әв саһиб гонагдан сорушду.

— Мән Хачмаза чәми-чүмләтаны бир күнлүйә ичәзә алыб кәлмишдим. Буранын аб-һавасы чох хошума кәлди, башым гызышыб инди көрүрәм ки, дүз бир һәфтәдир бурадаям. Бәс мән кери гайыданда сәх мүдирини «бу вахта гәдәр һарадайдын?» суалына нә чаваб верәчәйәм?— дейә, Людмила фәрияд гопармаға башлады.

— Сәнин дәрдинин эләчы һәким Ибраһимовдадыр,— дейә әв саһиб ону сакитләшдирди.— Бу саат кедәрик, онун янына, диагнозуну мүййән әдиб бүлләтен верәр. Сәнин дә ишин дүзәләр, онун да...

— Нечә йәни бүлләтен?..

— Кедәрик, көрәрсән.

Хәстәхананда һәким Ибраһимов сорушду:

— һаран ағрыйыр?

— Башым.

— Температуран нечәдир?

— Гырхдан артыг олар ки, әксик олмаз...

Ибраһимов «хәстәнин» диагнозуну мүййән әдиб она ахырынчы суал верди:

— Нечә күндүр хәстәсэн?

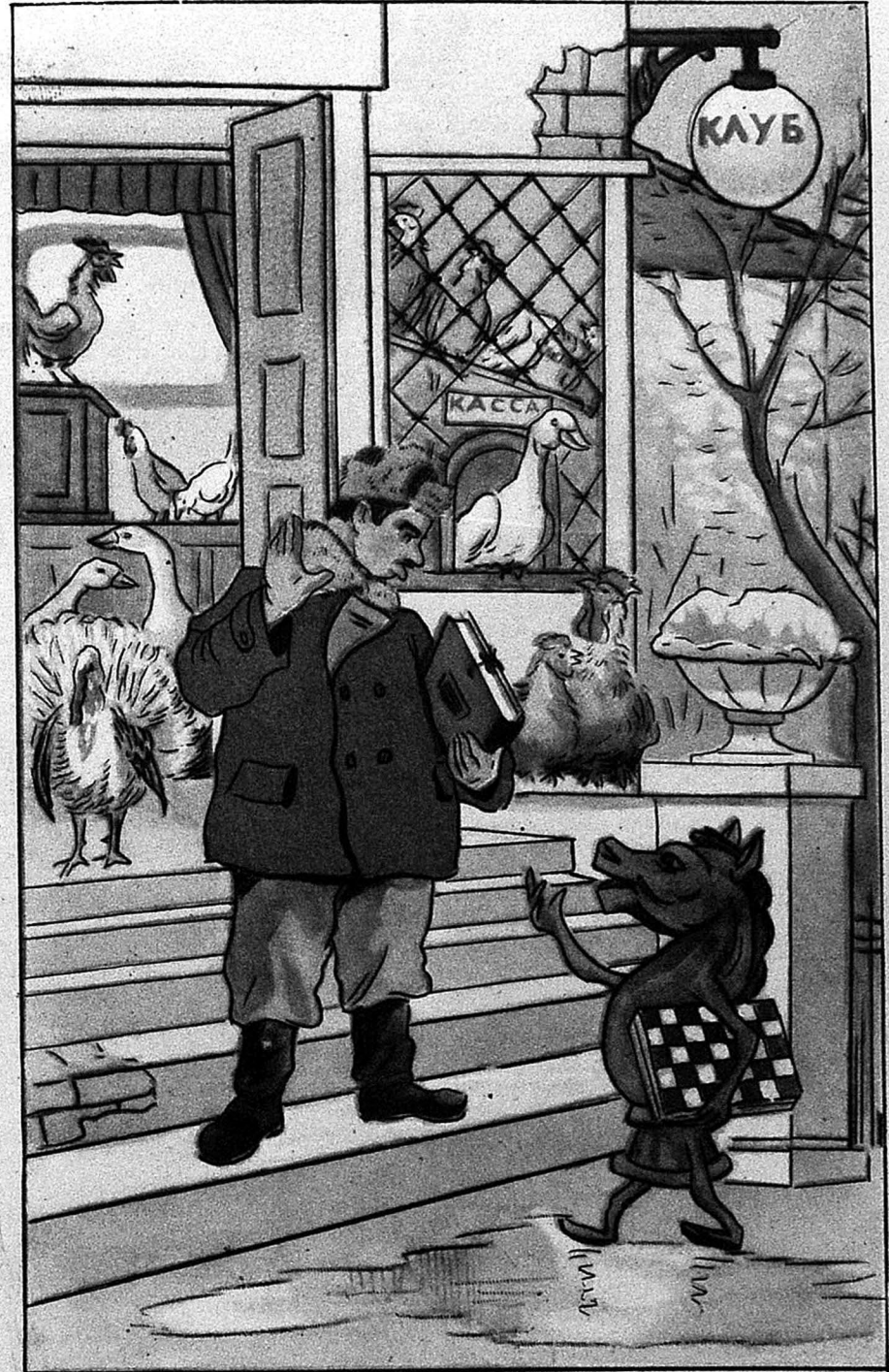
Людмила бу дәфә зарылда-зарылда дилләнди:

— Валлаһ һәким, неч ағлым башымда дейил, дейәсән он күн олар.

Ибраһимов бу дәфә дә хәстәнин хатиринә дөймәди. Нечә күн деди-сә, әлә дә язды вә бүлләтенә мөһүр вуруб Людмилая верди. Ибраһимовун бу диагнозундан хәстә дә разы галды, һәким дә... Бирчә Володарски адына фабрикин ерли комитә сәдри бу диагнозла һесаблашмайыб сәскүй салды. Хачмаза әник әдиб Ибраһимова деди ки: «Бүлләтен сахтадыр, Людмиланын Бакыда фабрикдә ишләдийи күнләр дә бүлләтенә язылыб, нә билим бу һәрәкәт үчүн һәким мәс'улийәт дашымалыдыр. Бу, чинайәтдир».

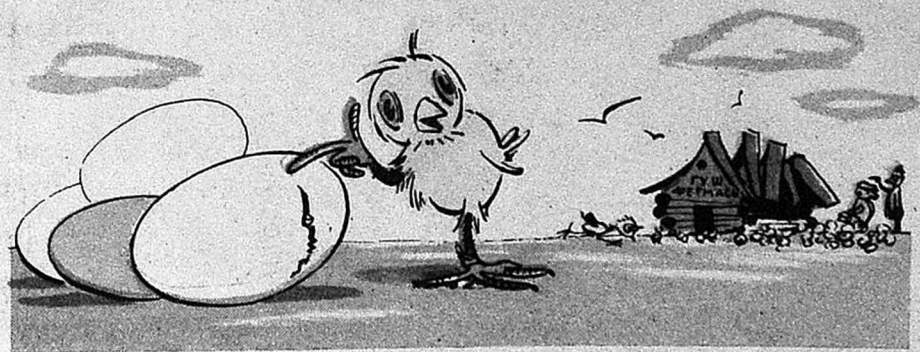
Ерли комитә сәдри чох сөзләр деди. Амма һәләлик Хачмаз район сәһийә шөбәсиндә Ибраһимова бир сөз дейән йохдур. Хачмазда һамы яхшы билир ки, Ибраһимов ялан диагнозлар гоймагда вә яланчы бүлләтенләр вермәкдә устадыр.

Һ. АХУНДОВ
М. ИСРАФИЛ

ШАҺМАТ АТЫ:— Йолдаш клуб мүдирини, клубу һейванларла долдурмусан. бәс мәнә нә вахт ичәри бурахачагсан?

Рәссам Ю. ФИОДОРОВ

ЧҮЧӨ:— Зәһмәт чәкиб байыра чыхма, бизим үчүн ер һазырламайыблар.

Редактор — Әвәз Садыг

Редакция һей'әти: М. Абдуллаев, И. Ахундов, С. Гәдирзаде, К. Казымзаде, С. Мәликов, Г. Мәмәдли, И. Нәчәфеулу, М. Раһим, С. Раһман, С. Рүстәм.

„Коммунист“ гәзетинин нәшри. Редакциянын адреси: Бакы, Коммунист күчәси, 11/13. 4-чү гапы, 2-чи мәртәбә. Тел. 2-67-17. Абунә гиймәти: аялыгы 3 манат.

ФГ 07109. Сифарш № 28. Тиражы 40.000. Кағыз форматы 70x105%. Чапа имзаланмыш 21.1-56.

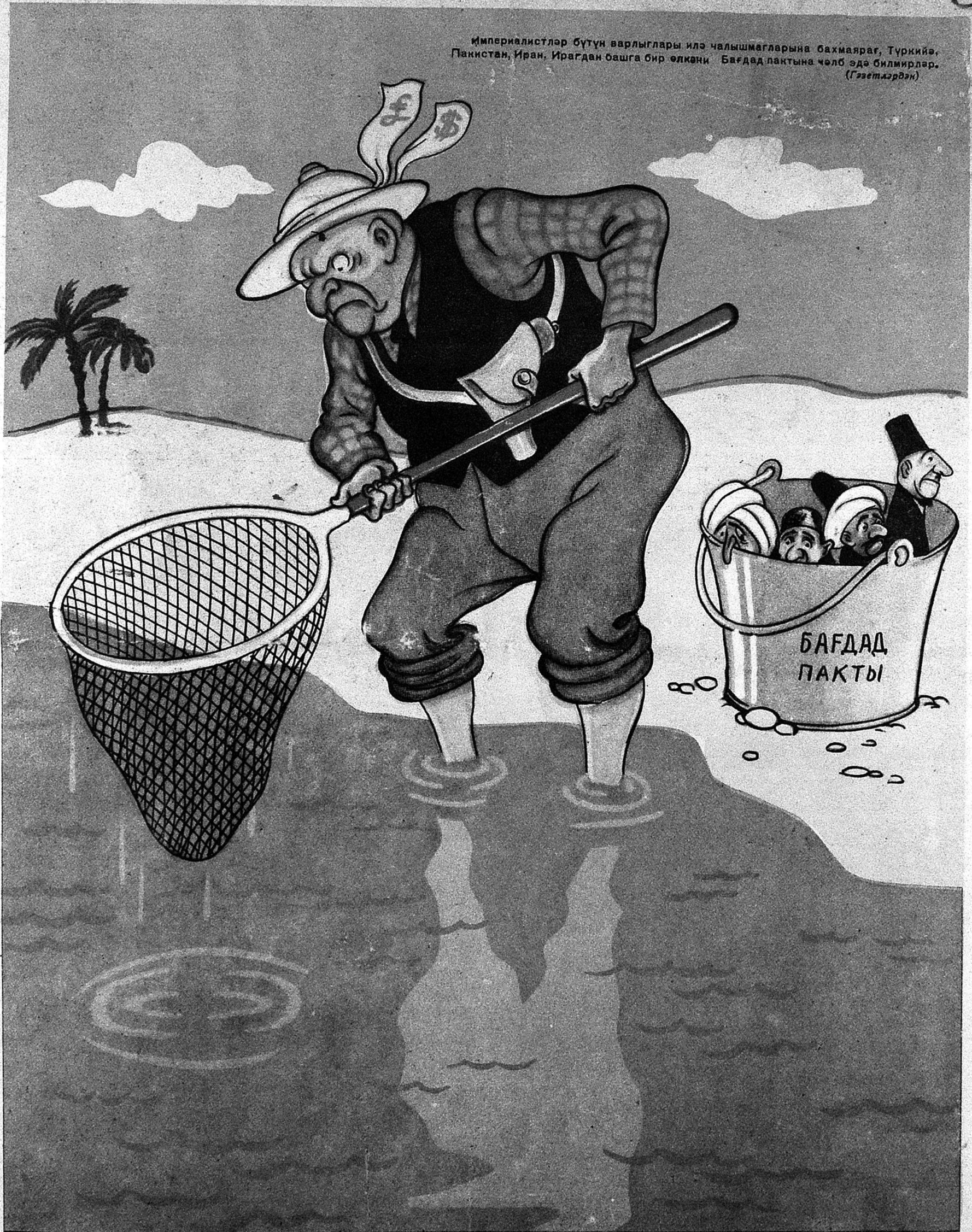
M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitابخanası

Әзәрбайҗан ССР Мәдәнийәт Назирлиийинин 26 комиссар адына мәтбәәси. Бакы, Әли Байрамов күчәси. № 3.

1926

Импералистлар бүтүн варлыглары илә чалышмагларына бахмаяраг, Түркийә, Пакистан, Иран, Ирагдан башга бир өлкәни Бағдад пактына чөлб эдә билмирлар.
(Газетлардан)

—Нә гәдәр әлләширәм тора бир шей дүшмүр.